

Mr. B. Pronk (1950) is beleidsmedewerker Internationale Zaken van het CNV. Hij is lid van het Economisch Sociaal Comité van de E.G. en lid van de CDA-werkgroep Europa.

De weerklank en het appèl van de christen-democratie in Europa

Inleiding

Het rapport 'Appèl en Weerklank' is in Nederland het begin geworden van een ontwikkeling die geleid heeft tot de verkiezingsoverwinning van het CDA in mei 1986, en daarmee tot het einde van het proces van voortdurende afkalving van de christen-democratie in Nederland. Het rapport heeft meegewerkt aan herstel van de eenheid en heeft aangezet tot institutionele opbouw van het CDA.

De redactie van dit blad heeft gevraagd hoe het in dit verband staat met Europa. Met andere woorden: wat is de weerklank van het succesvolle CDA-rapport op Europees niveau?

Het rapport is uiteraard geschreven voor de Nederlandse situatie, in de Nederlandse traditie en in de Nederlandse partijverhoudingen. In ons land vervult het CDA een zeer belangrijke rol. Dit komt enerzijds door het feit dat 36% van de parlementsleden uit het CDA afkomstig is en anderzijds door het feit dat de CDA-partijen sinds de Tweede Wereldoorlog de centrum-positie hebben inge-

nomen.

In Europa liggen de verhoudingen anders. Er zitten 518 leden in het Europese Parlement, na de uitbreiding van de EG met Spanje en Portugal. Daarvan zijn er 25 leden afkomstig uit Nederland, onder wie 8 uit het CDA. Dat is 1,54% van het totaal der zetels. Het CDA is relatief meer dan 23 maal zo talrijk in het Nederlandse als in het Europese parlement. Deze getalsverhoudingen leveren een heel ander soort politiek op dan in Nederland bestaat. De christen-democratische partijen zijn in Europa samen verenigd in de Europese Volkspartij (EVP). Deze partijen worden alle met gedeeltelijk dezelfde problematiek geconfronteerd als het CDA en hebben daar verschillende antwoorden op gevonden.

In Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Italië en Ierland spelen bij de EVP aangesloten partijen op nationaal niveau een belangrijke rol in de politiek. In Frankrijk, Spanje en Portugal spelen zij een ondergeschikte rol. In Groot-Britannië bestaan zelfs geen bij de EVP aangesloten partijen. In het totaal zijn 118 EVP-parlementariërs afgevaardigd.

Zelfs de gezamenlijke EVP heeft dus relatief minder zetels in het Europees Parlement dan het CDA in het Nederlandse.

Hoofdlessen op Europees niveau.

Het rapport 'Appèl en Weerklank' bevat hoofdlessen die ook voor het Europese niveau gelden:

- De christen-democratische politieke overtuiging moet gezien haar grondslag en haar uitgangspunten een vruchtbare voedingsbodem kunnen blijven voor een brede politieke partij waarin velen zich met elkaar verbonden voelen, zowel door eenheid van beginselen als door politieke keuze.
- Onduidelijkheid, gebrek aan geïnspireerd zelfvertrouwen en onderlinge verdeeldheid zijn obstakels op de weg naar bovengenoemd doel. Geïnspireerdheid, duidelijkheid en geloofwaardigheid bevorderen dit doel juist.

Twee andere belangrijke lessen zijn consistente uitvoering van na gedegen discussie overeengekomen besluiten en de in het rapport genoemde noodzaak van het onderhouden van contacten met kerken en christelijke en maatschappelijke organisaties.

Op Europees niveau zijn deze lessen nog moeilijker toe te passen dan op nationaal niveau, maar ze behoren niet tot de onmogelijkheden. De vraag kan gesteld worden of vanuit het Europees Parlement voldoende gedaan wordt om deze hoofdlessen in praktijk te brengen. Om deze vraag te beantwoorden is het noodzakelijk een korte beschouwing te geven over het proces van Europese eenwording op dit moment.

Als men over Europa spreekt is men gedwongen op een heel andere schaal te denken dan in Nederland gebruikelijk is. Het is een gigantisch verschil of men spreekt over het bestuur over 15 miljoen of over 300 miljoen mensen. Daarom moet men Europa meer met de Verenigde Staten vergelijken dan met Nederland. De verschillen in de Europese Gemeenschap zijn enorm. Zij zijn nog toegenomen door de uitbreiding met Spanje, Portugal en al eerder met Grieken-

land. Toch bestaat er een Europese besluitvorming, een Europees rechtssysteem en een Europees parlement. Wij moeten ons bij de moeizame besluitvorming in Europa niet alleen blindstaren op de gebrekkige procedures. Maar we kunnen niet voorbijgaan aan de enorme verschillen in de EG die het nemen van beslissingen zelfs bij betere procedures zeer moeilijk maken. Als wij nagaan welke geweldige problemen het besturen van ons eigen kleine homogene en gezagsgetrouwe land met zich meebrengt, mogen wij niet verwonderd zijn over de moeilijkheden die ontstaan in een heterogeen gebied waar de overheid in vele delen weinig vertrouwen bij de bevolking bezit.

Enerzijds is de Europese samenwerking een objectieve noodzaak. De nationale staten zijn steeds minder in staat hun traditionele taken te vervullen. Er is in Nederland geen ministerie meer dat niet met het buitenland (en in de praktijk zijn dat meestal andere EG-landen) te maken heeft. De politieke noodzaak dwingt dus tot samenwerking. Anderzijds klampt iedere lidstaat en ieder ministerie zich aan eigen autonomie vast. Er zijn andere landen geweest die voor de situatie gestaan hebben waarin Europa zich bevindt. Dit zijn o.a.

- a. Griekenland. De Griekse steden weigeren zich aaneen te sluiten. In de vierde eeuw voor Christus werden zij verenigd en onderworpen door Philippus van Macedonië en werden uiteindelijk deel van het Romeinse Rijk.
- b. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Burgertwisten en gebrek aan cohesie leidden aan het eind van de 18e eeuw tot een snelle verovering door de Franse revolutionaire legers. De bezetting door Frankrijk leidde tot algemene verarming. Nederland bleef in de gehele 19e eeuw een tweederangsmogendheid.
- c. Duitsland. Nadat een poging om via een parlement tot eenheid te komen niet van de grond was gekomen, maar bleef steken in vele fraaie redevoeringen, dwong de Pruisische rijkskanselier Bismarck de Duitsers tot eenheid 'Mit Eisen und Blut'.

De instabiele situatie die hiervan een gevolg was in Europa leverde twee wereldoorlogen en een verdeeld Duitsland op.

d. De Verenigde Staten. Afgevaardigden uit toen 13 deelstaten besloten tot een federale constitutie die in het land nog altijd geaccepteerd wordt en de VS tot een supermacht heeft gemaakt.

Deze rij historische voorbeelden is uiteraard niet volledig, maar geeft wel aan dat wat er op dit ogenblik op het Europees niveau gebeurt, geen onbelangrijk gepraat is maar het gebruik van een kans een democratisch en vrij Europa te grondvesten. Als men die kans voorbij laat gaan zullen wellicht anderen op een veel minder prettige wijze de gedachte aan een verenigd Europa oppakken.

Daarom is het functioneren van christendemocraten in Europese instellingen van groot belang voor de toekomstige vormgeving van Europa. Christendemocraten hebben in het verleden zeer veel gedaan voor de Europese eenwording. Zonder mannen als Schuman, De Gasperi en Adenauer zou de EG niet tot stand gekomen zijn. Dit betekent ook een grote verantwoordelijkheid voor de toekomst. Niet alleen voor de EVP als geheel, maar ook voor de afzonderlijke EVP-partijen waaronder het CDA.

Christendemocratie in een aantal Europese landen

Hoe zou het rapport 'Appel en Weerklank' een handvat kunnen zijn bij het tot stand komen van Europese politiek? De belangrijkste vraag uit het rapport is in dit verband: 'kan de EVP een brede Europese politieke partij blijven/worden waarin velen zich verbonden voelen, zowel door eenheid van beginselen als door politieke koers?'. Een noodzaak om dit doel te bereiken is uiteraard dat de EVP een partij is die in alle, of in ieder geval de overgrote meerderheid van de Europese landen vertegenwoordigd is. Op het ogenblik is dit niet het geval.

In vier landen, waaronder drie belangrijke, is de EVP niet of zeer zwak vertegenwoordigd. Als dit niet verandert, zal er steeds meer druk ontstaan om tot een akkoord te komen met

de conservatieve partijen die wel in die landen vertegenwoordigd zijn. Dit zou het karakter van de EVP totaal wijzigen en de EVP van een middenpartij tot een rechtse partij maken, juist datgene waar 'Appel en Weerklank' zo tegen waarschuwt. In dit verband waren de verkiezingen in Spanje van groot belang. Het patroon socialisten rechtse alliantie heeft zich daar niet voortgezet. De centumpartijen lijken daar in de toekomst toch weer een kans te maken, zoals bij de voorlaatste verkiezingen onder premier Suarez.

In Frankrijk hebben de christendemocraten eens een belangrijke plaats ingenomen. Hun positie is echter steeds onbelangrijker geworden door de in Frankrijk heersende polarisatie. Deze polarisatie vond eerst vooral plaats tussen gaullisten en communisten en nu tussen gaullisten en socialisten. In die situatie werden centumpartijen gedwongen samen te werken. In deze samenwerking gingen de liberalen echter een steeds be-

---

» Het functioneren van christendemocraten in Europese instellingen is van groot belang voor de toekomst van Europa. »

---

langrijker, de christendemocraten een steeds onbelangrijker rol spelen. Wel bestaan in Frankrijk tal van christelijk-sociale organisaties en heeft het christelijk-sociale gedachtegoed diepe wortels. Dit staat echter los van de recente politieke ontwikkeling. Op dit moment maken middenpartijen in Frankrijk weer meer kansen. In Groot-Brittannië is de situatie het moeilijkst, omdat geen van de vier in het parlement vertegenwoor-

digde partijen veel affiniteit heeft met het christen-democratische gedachtengoed. Dit geldt ook voor maatschappelijke organisaties in dit land. Het geldt echter zeker niet voor individuen uit die partijen. Engeland blijft echter een waarschuwend voorbeeld van een staat waar maatschappelijke klasse nog steeds een (veel te) belangrijke rol speelt, die door het partijsysteem in stand wordt gehouden.

Een tweede belangrijk punt is dat de EVP de werknemers niet moet vergeten. Christen-democratische partijen zijn er altijd in geslaagd mensen uit alle maatschappelijke lagen op hen te laten stemmen en te laten participeren in de interne besluitvorming. Dit is ook noodzakelijk om een ander belangrijk punt te bereiken en een volkspartij te zijn. Christen-democraten hebben zowel oog voor de produktie als voor de verdeling van de welvaart. De liberalen beperken zich meer tot de produktie en de sociaal-democraten tot de verdeling. Liberalen leggen de nadruk op het individu, sociaal-democraten op de overheid. Christen-democraten hebben daarnaast oog voor de zogenaamde intermediaire structuren, gezin, familie, maatschappelijke organisaties en verenigingen, die tussen staat en individu staan. Ook de positie van het bijzonder onderwijs gaat christen-democraten ter harte.

Het naleven van al deze verschillende doelen leidt in de meeste christen-democratische partijen tot een zeker pragmatisme wat de economische middelen betreft. Christen-democraten in Italië hebben een geweldig aantal overheidsbedrijven helpen opzetten. In Duitsland heeft men juist de vrije markt tot inzet gemaakt van de economische politiek. Dit lijkt inconsequent, maar is het niet als men de verschillen in economische structuur tussen Italië en Duitsland in 1948 in ogenschouw neemt.

Samenvattend zijn dus vier punten van belang. De EVP moet in alle landen vertegenwoordigd zijn, de EVP moet breed zijn, een volkspartij die ook rekening houdt met werknemers, de EVP moet aanknopen bij de christen-democratische tradities.

Wat is de positie van de EVP

Uit het voorafgaande is reeds gebleken dat de leden van het Europees Parlement er niet mee kunnen volstaan te proberen het Europees verkiezingsprogramma uit te voeren. Gezien de moeilijke getalsmatige positie van de Nederlandse EVP-leden in het Europees Parlement en de zwakke positie van het parlement tegenover de Europese Raad kan men niet veel meer doen dan reageren wanneer de gelegenheid gunstig is. Individuele parlementariërs doen dit vaak en zeer goed. Collectief – d.w.z. met de partij als geheel – ligt het veel moeilijker dan in een Nederlands parlement. De grote verschillen tussen de landen weerspiegelen zich ook in de fractie. Een strakke fractiediscipline is veel moeilijker te bereiken dan op nationaal niveau, ofschoon in de EVP-fractie wel wat successen geboekt zijn op dit gebied.

Toch ligt de nadruk in het Europees Parlement meer op het individu en op gelegenhediscoalities dan op meer continue verbanden. De situatie in het Europees Parlement lijkt meer op die aan de overzijde van de oceaan. Dit verschijnsel wordt ook bevorderd door de zeer slechte fractiediscipline in andere Europese fracties. Deze situatie maakt het volgen van de werkzaamheden van het Europees parlement niet eenvoudig, zeker niet als men ook nog wil nagaan wat de Nederlandse leden precies bijgedragen hebben tot de besluitvorming. De verslagen aan de partijorganen van de parlementariërs zelf zijn daarom van groot belang, zolang de media er nog niet in slagen een enigszins adequate berichtgeving te maken van wat op Europees niveau gebeurt.

Het is van groot belang dat het Raadsniveau geleidelijk gepolitiseerd wordt. Op het laatste EVP-congres in Den Haag spraken 5 christen-democratische eerste ministers. Zij bleken allen geïnteresseerd te zijn in de afloop van de Nederlandse verkiezingen, niet als minister-president, maar als partijleider. Dit is een historische ontwikkeling, en een bewijs dat er een begin is van Europese partijvorming. Het betekent dat er banden

tot stand komen naast de nationale diplomatie. Het betekent dat Europese politiek geen buitenlands, maar steeds meer binnenlands beleid wordt.

Het bevorderen van zo'n ontwikkeling kan er op de lange duur toe leiden dat de EG-raad zich ontwikkelt tot een soort Bondsraad (de Duitse Eerste Kamer met de minister-president van de deelstaten). Het is daarom van groot belang dat de christen-democratische ministers zich mede laten inspireren door het

Christen-democratische ministers in de Raad moeten zich laten inspireren door het EVP-programma.

EVP-partijprogramma, ook bij hun werk in Raadsverband.

Het rapport 'Appel en Weerklank' geeft veel aandacht aan het vormingswerk. Ook op Europees niveau is hieraan nog veel te doen. Verdere intensieve samenwerking tussen vormingswerk bij diverse EVP-partijen kan wellicht bezinning op gang brengen over uitdieping van kernthema's van Europees beleid. In dit verband zou wellicht gedacht kunnen worden aan het mediabeleid. Alle Europese landen worden geconfronteerd met stormachtige ontwikkelingen op dit gebied, met belangrijke repercussies voor de cultuur in Europa. Gezamenlijke bezinning is noodzakelijk om tot een verantwoorde en bindende oplossing te kunnen komen.

De Europese politiek wordt op het ogenblik gevoerd op vier niveaus, waarvan het niveau van de Raad van Ministers en het Europees Parlement al aan de orde is geweest. Daarnaast bestaat nog het niveau van de Euro-

pese Commissie en dat van niet-gouvernementele of maatschappelijke organisaties. Over het niveau van de Commissie kunnen we kort zijn. Het is goed dat partijen informele contacten onderhouden met geestverwante commissarissen. Dit moet echter niet de eenheid van de Commissie in gevaar brengen.

Een politieke toetsing van het commissiebeleid en de prioriteiten daarin moet in het Europees Parlement plaatsvinden. Tot nu toe gebeurt dit nog te weinig met het geheel van het beleid. Kritiek op de Commissie is te vaak gericht op specifieke voorstellen; minder op de prioriteiten van de Commissie als geheel. Echte politisering van de Commissie zou betekenen dat de Commissie steunt op een meerderheid van het Europees Parlement. Dit zou verdragswijziging noodzakelijk maken, en die is voorlopig niet te verwachten, omdat de lidstaten die nu commissarissen benoemen dan in hun keuze zeer beperkt zouden zijn.

Rol van maatschappelijke organisaties

Tenslotte nog iets over het netwerk van maatschappelijke organisaties dat in Europa ontstaan is. Dit is geen verdienste van regeringen of politieke partijen, maar een gevolg van de grotere eenheid in de EG. Als op EG-niveau belangrijke beslissingen worden genomen zullen nationale organisaties zich verenigen tot Europese structuren die zullen trachten de beweging te beïnvloeden. Daartoe beperkt zich de invloed van deze organisatie niet. Mensen die elkaar spreken nemen vaak dingen van elkaar over zonder dit zelf te weten. Nieuwe problemen worden vaak op dezelfde manier aangepakt, nieuwe ontwikkelingen samen geëvalueerd, vooroordelen verdwijnen gedeeltelijk. Dit verschijnsel verklaart waarom de Engelsen geleidelijk de hen zo wezensvreemde EG zijn gaan accepteren. Het is daarom van groot belang dat politieke partijen voeling houden met maatschappelijke organisaties. In de EVP gebeurt dit meer dan op Nederlands niveau. Dit hangt samen met de situatie in sommige partijen waar bepaalde

parlementsleden niet alleen afgevaardigden zijn van de gehele partij, maar van een bepaalde vleugel van de partij, bijvoorbeeld de vleugel van de werkgevers of die van de middenstand.

Het rapport 'Appèl en Weerklank' verzet zich tegen zo'n situatie op Nederlands niveau. Hier zou men de beoordeling op Europees niveau wat voorzichtiger moeten zijn omdat men nu eenmaal de in andere landen gegroeide structuren moet respecteren. Structuren zijn immers hulpmiddelen, die aangepast moeten zijn aan de lokale situatie.

Het rapport 'Appèl en Weerklank' heeft samenwerking met niet-politieke organisaties niet uitgewerkt, wel genoemd.

Samenvattend kan gesteld worden dat het rapport ook op Europees niveau toepasbaar

is, maar niet in detail, meer als algemene lijn. Voorts dat de EVP in Europa in het opbouwstadium is waarbij gewaakt moet worden voor het behoud van het christen-democratische gedachtengoed. Dit geldt zowel in kwalitatieve (EVP moet geen uitsluitend conservatieve partij worden) als in kwantitatieve zin (een brede volkspartij, in alle landen vertegenwoordigd). De EVP zal zich als factor op alle niveaus, ook dat van Commissie en Raad, moeten manifesteren; gestreefd moet worden naar grotere eenheid tussen de EVP-partijen. Goede contacten met niet-politieke Europese organisaties zijn van belang.

